

ביאורים

הר"ן עסק לעיל בשתי מערכות שלטוניות: אחת שתפקידה לדאוג לעשיית הצדק והטוב אצל האדם הפרטי, והשנייה שתפקידה לדאוג לתיקונה של החברה. הוא הסביר שעם ישראל צריך את שתי המערכות הללו גם במישור הדאגה לתיקון ענייני העולם הזה, וגם במישור הדאגה לחיי הרוח - לקיום רצון הבורא.

דברים שלפנינו, הר"ן מדגים את דבריו על ידי דוגמה העוסקת בתיקון האדם והחברה בכל הקשור לניהול התקין של העולם הזה. הדוגמה היא מהלכות שפיטת הרוצחים. המשנה אומרת שצריך לחקור היטב את העדים ולשאול אותם שאלות רבות - האם הם מכירים את הרוצח? האם התרו בו לפני ביצוע המעשה? האם הוא שמע את ההתראה ואמר שיעשה זאת למרות ההתראה? ושאלות נוספות. אלו שאלות חשובות שמטרתן לברר אם אכן מגיע לאדם זה עונש כבד כמיתה, אולם, על אף שדרך זו באה לקבוע את העונש הנכון והאמיתי ביחס למעשה האדם, היא לא תמיד עומדת בקנה אחד עם מטרת תיקון החברה. לעיתים החקירה המדוקדקת של העדים תקשה על חריצת דינו של רוצח למוות, ואם כן, הרי שבמקום למגר נטילת חיי אדם בעם ישראל עלולים אנו לגרום לרפיון בפחד ממעשים אלו, וממילא לריבוי מקרי רצח. זו הסיבה להתערבותה החשובה של הרשות השנייה - המלכות. תפקידו של המלך להתבונן מלמעלה על כלל הציבור, ולשפוט לפי הנצרך לטובת החברה, ואם יהיה משוכנע באשמת הרוצח ובצורך להענישו למען תיקונה של החברה, הוא יוכל להענישו גם אם לא התקיימו כל התנאים להריגתו על פי דין. כל זאת על מנת למגר את מקרי הרצח בישראל.

בדרך זו הדגים לנו הר"ן כיצד נצרכות שתי המערכות לתיקון האדם והחברה - מערכת המשפט השופטת על פי שורת הדין, על פי מה שמגיע וראוי לכל אדם בפני עצמו, והמלכות השופטת לפי הנצרך לתיקונה של החברה. שתי המערכות הללו פועלות הן לתיקון הרוחני והן לתיקון החברתי.

הרחבות

• **האם מושג המלכות שווה בין ישראל לגויים?**

ונמצא שמנוי המלכות שונה בישראל וביתר אמות העולם שצריכים לסדור מדינה. המדינה הישראלית היא בעלת תוכן רוחני ובכך שונה היא ממדינות הגויים שהן 'חברות אחריות' - כל מטרתן היא לדאוג לפרטים השונים בחברה ולהעניק להם ביטחון ועוצמה בכל תחומי החיים.

הרב קוק מפרט את ייחודה של המדינה הישראלית: "אין המדינה האושר העליון של האדם. זה ניתן להאמר במדינה רגילה, שאינה עולה לערך יותר גדול מ'חברת אחריות' גדולה... מה שאין כן מדינה שהיא ביסודה אידיאלית, שחקוק בהוויתה תוכן האידיאלי היותר עליון שהוא באמת האושר היותר גדול של היחיד... ומדינה זו היא מדינתנו, מדינת ישראל, יסוד כסא ה' בעולם, שכל חפצה הוא שיהיה 'ה' אחד ושמו אחד", שזהו באמת האושר היותר עליון. [אורות, אורות ישראל ז, ז]

בדומה לר"ן גם הרב קוק מסביר את ערכה של המדינה הישראלית. הרב מסביר שמדינה זו יכולה וצריכה לגלות את שם ה' בעולם. בניגוד לגוים הרואים במדינה כמבנה חברתי נוח הדואג לפרטיו, עבורנו המדינה באה ליישם את האידיאלים אותם אנו חיים ולומדים ובהם אנו מאמינים. בעצם קיומה של מדינה ישראלית יש גילוי של הייעוד הישראלי בעולם. מדינה כזו מסבה אושר גדול ביותר מפני שהמוסריות שלה נובעת מצו אלוהי. רק על ידי קישור אלוהי כזה אפשר לזכות לאושר אמיתי לאדם ולאומה.

שאלות לדין

לפי דברי הר"ן, אין זה צודק להמית רוצח שלא ידע שהעונש על מעשהו הוא מיתה. מדוע? האם זה לא מגיע לו?

מדוע השופטים לא עוסקים גם במשפטי הסדר המדיני?

**לרפואת רחל לאה בת דבורה הי"ו
לעילוי נשמת אברהם בן שלמה אליעזר וחיה תבדל"א**

ונבאר זה עוד בשנניח צד אחד מן הצדדים. הרי ששנינו בפרק "היו בודקין" (סנהדרין מ ב): באור שני סוגי המשפט "מכירים אותו, גוי הרג או ישראל הרג, התרייתם, קבל התראה, התיר עצמו למיתה וכו', המית תוף כדי דבור" וכו'. ואין ספק, כי כל זה ראוי כפי משפט צדק, כי למה יומת איש אם לא שיידע שיהכניס עצמו בדבר שיש בו חיוב מיתה ועבר עליו, ולזה יצטרף שיקבל עליו התראה וכל יתר הדברים השנויים באותה ברייתא, וזהו משפט צדק אמתי בעצמו הנמסר לדנינים. אבל אם לא יענשו העוברים כי אם על זה הדרך, יפסד הסדור המדיני לגמרי, שיתרבו שופכי דמים ולא יגורו מן הענש, ולכן צוה ה' לתברך לצרף ישו בו של עולם ותקון סדורו - במנוי המלכות, כמו שכתוב בפרשה זו (דברים יז יד-טו): "כי תבא אל הארץ וגו' שום תשים עליך מלך" וגו', שהיא מצוה שנצטוונו בה למנות עלינו מלך, כמו שבא בקבלת רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין כ ב). והמלך הוא יכול לדון שלא בהתראה וכפי מה שיראה שהוא צריך לקבוע המדינה. המלכות שונה בישראל וביתר אמות העולם שצריכים לסדור מדינה, ומנוי השופטים מיוחד וצריך בישראל, וכמו שהזכיר עוד באמרו: "ושפטו את העם משפט צדק", כלומר: שמנוי השופטים ויקלתם הוא שישפטו את העם במשפטים צודקים אמתיים בעצמם.

